

Franko Ćorić

Njegovanje sjećanja na začinjavca

Za Grgu Gamulina – znanstveni skup povodom
stotinu i desete obljetnice rođenja (1910.–1997.),
Zagreb, 7. i 8. listopada 2021.

FOTO Arhiva IPU

Grgo Gamulin (1910. – 1997.), dugogodišnji profesor na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, bio je jedan od stvaratelja moderne povijesti umjetnosti u Hrvatskoj te nastavnog programa povijesti umjetnosti u razdoblju od neposredno nakon Drugoga svjetskog rata do hrvatskog proljeća. Bio je i osnivač Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske, pokretač časopisa *Život umjetnosti* i *Peristil* te jedan od osnivača Instituta za povijest umjetnosti. U preuređenoj dvorani VI Filozofskog fakulteta, koja je sve do prošle godine izgledala kao u doba Gamulinove nastave, 7. i 8. listopada 2021. održan je skup *Za Grgu Gamulina* u suorganizaciji Instituta za povijest umjetnosti i Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskoga fakulteta. Skup povodom 110. godišnjice Gamulinova rođenja trebao je biti održan godinu ranije, ali je zbog pandemije bio odgođen. Podsjetimo da je u Zagrebu o stogodišnjici rođenja, u prosincu 2010., u prostorima Matice hrvatske bio održan skup posvećen profesoru Gamulinu, no zbornik nikada nije objavljen. Stoga raduje da su organizatori skupa u pozdravnom govoru iznijeli namjeru objedinjavanja doprinosa obaju skupova u jedinstveni zbornik. Skup su pozdravili Petar Prelog u ime organizacijskog odbora, obnašatelj dužnosti dekana Filozofskog fakulteta Miljenko Jurković, ravnateljica Katarina Horvat Levaj u ime Instituta za povijest umjetnosti te profesorica Sanja Cvetnić kao nasljednica Gamulinove Katedre za umjetnost renesanse i baroka.

Program skupa sadržavao je sedam tematskih cjelina podijeljenih u šest sesija. Prva je sesija sadržavala dvije tematske cjeline: *Pabirci iz biografije* i *Arhitektura u regiji*. Irena Šimić i Lina Šojat (Institut za povijest umjetnosti, Zagreb) izvijestile su o projektu revizije i obrade arhiva Grge Gamulina formiranog krajem 1990-ih godina, koji se nalazi na Institutu, a koji je početkom 2020. dopunjen bibliotekom, korespondencijom, rukopisima, fototekom i skriptama nastave. Arhiv je polazišna točka za istraživanje povijesti metodologije discipline, kao i za istraživanje brojnih tema kojima se bavio. Marko Špikić (Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu) tematizirao je Gamulinove tekstove o povijesnim cjelinama i njihovim ambijentima iz 1960-ih godina, vremena vrhunca modernizma i turističke ekspanzije, koji su ga prikazali kao kritičara suvremenih zbivanja te aktivnog sudionika u javnim raspravama. Aktualnost njegovih stajališta naglasila je Sandi Bulimbašić (Konzervatorski odjel u Splitu) u izlaganju o trenutačno ponovno važnim splitskim temama Zapadne obale te hotela Ambassador i Marjan.

Druga je sesija sadržavala tematsku cjelinu *Tragom starih majstora*. Samostalni istraživač Matko Matija Marušić tematizirao je arhaizirajuće komponente starih dalmatinskih raspele 13. i 14. stoljeća koja sadržavaju starije stilske i ikonografske obrasce, a koje je Gamulin karakterizirao terminima „postegzarhatski” i „adriobizantinski” te ukazao na mogućnost širenja vremenskih i prostornih koordinata staroga dalmatinskog slikarstva. Profesor emeritus Sveučilišta u Rijeci Vladimir P. Goss

tematizirao je Gamulinov termin „umjetnost čistog postojanja” u predavanjima o renesansi 1960-ih godina, koji je uključivao pročišćenje naracije do apstrakcije i stilizacije i čistoće općeg pojma. Nina Kudiš (Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci) ukazala je na to da je Gamulinovo poznavateljstvo, temeljeno na stilskim osobitostima umjetničkih djela, i danas temeljna metodološka strategija u povijesti umjetnosti ranoga novoga vijeka, samo što se danas u obzir uzimaju i arhivska vrela, ikonografske studije te restauratorska izvješća. Izlaganje Ivana Ferenčaka (Strossmayerova galerija) razmotrilo je ulogu Grge Gamulina u afirmaciji zbirke Ante Topića Mimare u hrvatskoj povijesti umjetnosti te vrijedne spoznaje o tim umjetninama utemeljene na istraživačkom radu.

Treća se sesija sastojala od tematskih cjelina *Tragom starih majstora* i *Iz nepoznate riznice*. Priopćenje u koautorstvu samostalne istraživačice Ive Pasini Tržec i Ljerke Dulibić (Strossmayerova galerija) izložila je druga autorica. Rad je, polazeći od popisa djela starih majstora u Gamulinovoj bibliografiji radova koji su 1990. sastavile Žarka Vujić, Ljiljana Kolečnik i Ivanka Reberski, identificirao tadašnje vlasnike slika u privatnim zbirkama ukazujući na značaj vlasnika i provenijenciju djela te time pridonio povijesti kolekcionarstva. Tanja Trška (Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu) izložila je o djelima iz zbirke Benka Horvata donirane Galeriji grada Zagreba (danas Muzej suvremene umjetnosti). Vlasnikove ambiciozne atribucije

Za Grgu Gamulina

Znanstveni skup povodom stotinu i desete obljetnice rođenja Grgu Gamulina (1910.–1997)

60 / 2021 / 85

Otvorenje skupa u dvorani D VI
Filozofskog fakulteta Sveučilišta
u Zagrebu. FOTO P. Mofardin

Grgo Gamulin trezvenije je odredio, što je olakšalo kasnije istraživanje tih djela. Damir Tulić i Mario Pintarić (Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci) na osnovi novih arhivskih izvora i novim atribucijama ukazali su na veliku važnost Antonija Michelazzija za baroknu skulpturu na području Hrvatske.

Dvije sesije drugoga dana skupa bile su posvećene tematskoj cjelini *Biografija, monografija i sinteza*. U prvoj je Ivana Rončević Elezović (Nacionalni muzej moderne umjetnosti, Zagreb) ukazala na Gamulinov doprinos definiranju ključnih procesa hrvatske povijesti umjetnosti, važnost interpretacije slikarstva Izidora Kršnjavog, Ferdinanda Quiquereza i Nikole Mašića te poveznice s europskim slikarskim kontekstom. Izlaganje Irene Kraševac (Institut za povijest umjetnosti, Zagreb) donijelo je pregled Gamulinova bavljenja Meštrovićevim kiparstvom, istaknulo njegova interpretativna promišljanja i novine te pokušalo objasniti razloge koji su spriječili objavljivanje monografije u visokom stupnju dovršenosti. Dijelovi tog Gamulinova teksta između 2014. i 2016. bez ilustracija objavljeni su u časopisu *Književna Rijeka*. Željka Zdelar (povjesničarka umjetnosti u miru) izložila je o Gamulinovoj sveobuhvatnoj karakterizaciji umjetnosti Joze Kljakovića, koja je uključivala utjecaje secesije, neoklasicizma i realizma, kao i valorizaciju fresko-slikarstva te umjetnosti vitraja. U drugoj je sesiji Frano Dulibić (Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu) istaknuo kako se, usprkos mnogim novim spoznajama, nove generacije povjesničara

umjetnosti vrlo rijetko upuštaju u pisanje sinteznih pregleda te je razmotrio kakve bi trebale biti nove sinteze i koja bi ih metodološka načela trebala odrediti. Ivana Mance (Institut za povijest umjetnosti, Zagreb) podsjetila je pak na proces nastanka Gamulinovih sinteza, odnosno na tijek i opseg primarnih istraživanja koja su bila preduvjet njihova nastanka u koordinaciji s Institutom za povijest umjetnosti te ukazala na idejne pretpostavke za njihovo koncipiranje.

Obnašatelj dužnosti dekana Filozofskog fakulteta prof. dr. sc. M. Jurković pozdravlja skup.
FOTO P. Mofardin

Samostalna istraživačica Klara Macolić izložila je o Gamulinovu doprinosu teoriji naivne umjetnosti kroz tumačenje cinkopisa Ivana Večenaja iz 1990-ih godina. Pročitano izlaganje odsutnoga povjesničara umjetnosti u miru Vladimira Crnkovića istaknulo je važnost Gamulina u valorizaciji i promociji slikarstva Oskara Hermana nizom izložbi između 1954. i 1986., kao i monografijom iz 1978. Samostalna istraživačica Nevenka Šarčević izložila je o Gamulinovoj ulozi podupiratelja stvaralaštva onodobnih suvremenika, o ulozi tumača i poticatelja umjetnosti Zlatka Šuletića te o njezinu nepravocrtnom progresu.

Posljednja je sesija sadržavala dvije tematske cjeline: *Prema teoriji moderne umjetnosti* te *Kritika i polemika*. Petar Prelog (Institut za povijest umjetnosti, Zagreb) izložio je o Gamulinovu razumijevanju i tumačenju kritičkog realizma koji je visoko vrednovao te na osnovi njegova metodološkog pristupa i umjetničkih preferencija ustanovio srodnosti i razlike s ostalim tumačima ovog usmjerenja u korpusu hrvatskog slikarstva. Sanja Horvatinčić (Institut za povijest umjetnosti, Zagreb) analizirala je Gamulinovu ulogu u artikulaciji i kritici javnih spomenika, bilo u vidu autora niza teorijskih studija i likovnih kritika koje su se bavile fenomenom bilo u vidu člana organizacijskih tijela ili ocjenjivačkih odbora za izgradnju spomenika u SR Hrvatskoj. Danko Zelić (Institut za povijest umjetnosti, Zagreb) u izlaganju naslovljenom *Čitajući Gamulinove „Tri napomene o metodologiji“* (1980.) istaknuo je Gamulinovo inzistiranje na

poznavateljstvu, kao i na duhovnom i kulturnom kontekstu umjetničkog djela te u svjetlu tog Gamulinova „kategoričkog imperativa” pokušao sagledati tadašnji i sadašnji trenutak hrvatske povijesti umjetnosti.

Izlaganja na ovom skupu su pokazala koliko su lik i djelo Grge Gamulina još uvijek prisutni u suvremenoj struci u sjećanjima na nastavu povijesti umjetnosti, u objavljenim radovima koji su bili ili još uvijek jesu ispitna literatura ili su polazište za nova istraživanja. Njegovi široki interesi u području likovnih umjetnosti koji su uključivali slikarstvo, arhitekturu, urbanizam i teoriju umjetnosti te njegovo javno djelovanje u vidu objavljivanja kritika, eseja i polemika postavili su ga kao nezaobilazni autoritet struke u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata do hrvatskog proljeća, a nekim kasnijim publikacijama i do 1990-ih godina. Svojim analizama, atribucijama, monografijama i sintezama pridonio je produbljivanju struke, a zalaganjima za otkup privatnih zbirki pridonio fundusu stare umjetnosti grada Zagreba. Nova istraživanja često nadilaze Gamulinove zaključke i mijenjaju atribucije, no to samo govori u prilog napredovanju struke obogaćene novim pristupima, metodama i stajalištima.

Održavanje skupa potaknulo je i interes šire javnosti, pa je u tjedniku *Nacional* 14. listopada objavljen članak o Grgi Gamulinu. Dvorana A126 Odsjeka za povijest umjetnosti FFZG-a nosi pak njegovo ime te se i na taj način nove generacije kolega upućuju na Gamulinovo ključno mjesto u nacionalnoj povijesti struke. ✕